

Pregledni znanstveni rad

DOI: <https://doi.org/10.17234/Croatica.68.9>

UDK: 811.163.42'271

811.163.42:801.7

Primljen: 23. VIII. 2024.

Prihvaćen: 15. IX. 2024.

SLOBODAN NOVAK O JEZIKU

Lada Badurina

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet

lada.badurina@ffri.uniri.hr

Ivo Pranjković

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet

ivoprانjkovic47@gmail.com

ABSTRACT

SLOBODAN NOVAK ON LANGUAGE

The article discusses how Slobodan Novak, throughout his entire literary career, paid attention to language, and occasionally wrote about issues of the Croatian language, language policy, and orthography. Most of these writings were published in the 1990s, when he closely followed the turbulent events in Croatian language policy and orthography, and expressed his views on them. The paper also analyzes in more detail some of Novak's positions on language issues, and notes that his reflections on the language of literature are particularly interesting and generally acceptable. However, the authors also critically refer to some of Novak's texts published in the nineties. The following texts were analyzed in the paper, among others: *Kundakom u čelo*, *Elektronski mozak raskrinkao poete*, *Naivno razmatranje u kojemu nema mjesta smijehu*, *Jezik kao poluprerađevina*, *Je li izmještanje isto što i premještanje*, *Zov živa jezika* (about a phrase *Silk Road*) and *Kultura i jezična kultura* (on lexicographical works in the 1990s, on some orthographic issues, on the language of the profession and on clumsiness in journalistic language, etc.).

Keywords: Slobodan Novak; Croatian language; language policy; orthography; language of literary work

U ovom ćemo se prilogu osvrnuti na Novakova promišljanja o jeziku. Vrijedna bi dakako pozornosti bila i tema jezika u Novakovim djelima, ali njome se ovom prigodom ne bavimo.¹ Slobodan Novak u cjelokupnom se svome javnom djelovanju intenzivno interesirao i za jezik. O tome svjedoče već i njegova sjećanja na dječjačke dane. U kratkoj prozi *Prva ćuška iz jezikoslovlja* (Novak 2009: 7–16) prisjeća se on neobična razgovora koji je kao dječarac od kojih devet godina u Rabu vodio s već ostarjelim Marčelom Kušarom bivajući zbunjen pojedinim riječima koje je od njega čuo ili koje su se s njim povezivale.² U tekstu pak *U ratu protiv okupatora* (usp. Novak 2010a: 53–85) piše da je u vrijeme Drugog svjetskog rata boraveći na Rabu *čeznuo* za NDH, u kojoj, veli, nikad nije bio, te dodaje, između ostaloga, i sljedeće: „nabavljao [sam] ispod ruke iz Senja Guberinine i Krstičeve ‘Razlike...’ učio novi pravopis, jer je tamo preko kanala bila moja domovina; kad sam kroz te ‘Razlike...’ prvi put stao istinski razumijevati svoj jezik.” Taj interes za jezik nastavio se, s manjim ili većim intenzitetom, kroz cijeli Novakov život. U ovom prilogu upozorit ćemo na neke od Novakovih tekstova posvećenih jezičnoj problematici i ukratko ih prokomentirati.

¹ Spomenut ćemo ipak neke tekstove koji se dotiču te problematike, posebice one objavljene 1991. godine u dvobroju *Republike* u cijelosti posvećenom Slobodanu Novaku te one koji su objavljeni u *Zborniku radova sa znanstvenog skupa Slobodan Novak, život i djelo*, održanoga u Rijeci 1996. godine. U *Republici* su objavljeni tekstovi Vladimira Anića o granicama prirodnoga jezika, a u vezi s tekstem *Izvanbrodskog dnevnika* (usp. Anić 1991), Stjepana Babića o rečenici S. Novaka (usp. Babić 1991) te Mirjane Dedačić o ironiji kod S. Novaka (usp. Dedačić 1991). U spomenutom *Zborniku* objavljeni su tekstovi Diane Stolac, Sanje Bogović i Sandre Brus o sintaktostilističkim osobitostima Novakovih djela (usp. Stolac–Bogović–Brus 1996), Josipa Silića o jeziku književnosti i jeziku S. Novaka (usp. Silić 1996) te Ines Srdoč-Konestra o stilogenosti talijanizmima u Novakovim djelima (usp. Srdoč-Konestra 1996).

² Marčel ili Marcel Kušar (1858–1940), hrvatski jezikoslovac, svoje je umirovljeničke dane provodio u rodnom Rabu. Mještani su ga, po svemu sudeći, smatrali pomalo čudakom (zvali su ga Akademiko jer bio je dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti). Kušar je, između ostaloga, poznat po sakupljanju narodnih umotvorina, među kojima su bile i poslovice (njegovo je *Narodno blago* izlazilo u više izdanja, a prvo kompletirano objavljeno je 1934. u Splitu; dakle Novakov je susret s Kušarom morao koincidirati s pripremom i objavljivanjem te knjige). Vjerojatno se na mudrost iskazanu u starim poslovicama Kušar i inače često pozivao, a dječarac Novak, ne znajući značenje neobične riječi, zamišljao je da je ta *Poslòvica* neka stara baba koja sve zna.

U tekstu *Kundakom u čelo*, koji je prvi put objavljen na Radio-Zagrebu 1961. godine (usp. Novak 1990: 141–142), Novak upozorava na neke ružne hibridne nazive, kao što je npr. naziv *podolit*, „plastični biser našeg proizvodno-trgovačkog podjezika” (141) u značenju plastični prostirač za pod. Slični su navedenome, ili još rogovatniji, i nazivi *kockovit* („šarene kocke još nepoznata sadržaja i namjene” /142/) te *puškol* („ulje za čišćenje i konzerviranje oružja” /isto/, što ga je za vrijeme pisanja članka u Rijeci proizvodio izvjesni magistar farmacije Šepić). U zaključku toga teksta Novak odmjereno i uvjerljivo naglašava: „Nitko razuman neće se danas više protiviti upotrebi stranog naziva za predmete i robu kojom nas zasipa moderna industrija, a pogotovo neće prigovarati dobro skovanom našem nazivu. Ali žalosno je zaista spoticati se dnevno u svom jeziku o sterilne leksičke bastarde, polunaše-poluničije, nakaradne za nas, strancima nerazumljive” (isto).

U tekstu *Elektronski mozak raskrinkao poete*, objavljenom prvi put u *Književniku* 1961. godine (usp. Novak 1990: 162–166), Novak se osvrće na jedan članak objavljen u zagrebačkom *Globusu* 1961. godine u kojem se izvješćuje o tome kako je neki „robot izračunao da se u poslijeratnoj našoj poeziji upotrebljavaju samo tri tisuće riječi, dok se u dnevnim listovima istodobno pojavljuju dvadeset i dvije tisuće” (162). Na to Novak s pravom reagira tvrdnjom da sama količina riječi nikako ne čini i bogatstvo izražajnih sredstava jer bogatstvo riječi samo je „sastavni dio jezičnog bogatstva, i to ne uvijek odlučujući” (164). Naime bogatstvo se jezika, naglašava on, očituje „u njegovoj sintaksi, u semantici, u modulaciji, u izražajnosti i elastičnosti fraze, preciznosti i čistoći smisla, u moći da se njime izrekne sve na mnogo načina. Njegovo je bogatstvo u nijansama značenja i zvuka, u podatljivosti svakom treptaju misli i osjećaja onoga tko se njome izražava” (165).

U članku *Naivno razmatranje u kojemu nema mjesta smijehu*, koji je prvi put objavljen 1962. godine u *Telegramu* (usp. Novak 1990: 194–197), Novak se bavi imenicom *rad* za koju utvrđuje da je postala homonimna pa da je uza svoje osnovno značenje dobila i značenje vezano za „spekulativnu kombinatoriku” (194), a što je opet vezano za „beskrupuloznost, korupciju, podmićivanje” (isto). U vezi s podmićivanjem odnosno podmazivanjem Novak konstatira: „Sve je više onih koji tako RADE! Kad prvi put tutnu kuvertu s novcem, možda se zacrvene. Ali onda opaze da mali moćnik ili poslovni partner nije primijetio ni kuvertu ni njihovo rumenilo već je samo vrcnula u njegovim očima iskra uslužnosti, sklonosti i razumijevanja, gotovo ljubavi” (196).

U tekstu *Jezik kao polupreradevina*, prvi put objavljenom također 1962. i također u *Telegramu* (usp. Novak 1990: 201–205), Novak tvrdi kako se

naš književni, ili bolje reći službeni jezik, premda još uvijek nedovoljno razvijen, ubrzano štavi i klišeizira. Postaje sve lakši. Sve bezizražajniji. Ne grana se nego samo lista. Zato mu možda i ne priliči pridjevnik *književni*. U eri polupreradevina postaje nešto nalik onoj kockici za juhu: gram teme ubaci se u litru fraze i dobije se obilata porcija čorbe za koju onda rado kažemo da je korektna i gotovo kao prava. (201)

U nastavku dodaje kako je opasno „kad jezik ostane polupreradevina koja iz svih usta i u svim prilikama zvuči jednako šturo, jednako neutralno i bezlično, jednako općenito i jednako – korektno” (202).

U maniri pravog, i to, bar po našem mišljenju, dobroga jezičnog savjetodavca piše Novak tekst *Je li izmještanje isto što i premještanje?* (usp. Novak 2010b: 98–101). Tekst je prvi put objavljen u *Vjesniku* 1993. kao reakcija na članak Branimira Donata, prethodno također objavljen u *Vjesniku* pod naslovom *Riznica a ne kanta*, u kojem se Donat zalaže za to da se iz hrvatskoga jezika „brzo, hitno i radikalno” (98) izbacij riječ *izmještanje* kao izmišljotina koja bi trebala biti sinonim za riječ *premještanje* i koje nema ni u rječnicima. Novak iznosi mišljenje da riječ *izmještanje* u hrvatskom jeziku ima drukčije značenje negoli riječ *premještanje*. Ona naime ne znači „‘premještanje s jednog mjesta na drugo’, nego samo polovicu te radnje, to jest, pomicanje s mjesta, odmicanje” (98). Novak zato smatra da je ta riječ u hrvatskome jeziku ne samo korisna nego i prijeko potrebna te da je štoviše „vrlo dobra i lijepa hrvatska riječ” (99). Tome dodaje da činjenica što riječ *izmjestiti* u srpskom jeziku, pa onda i u srpskom vojnom rječniku znači isto što i *premjestiti* „ne isključuje mogućnost da u hrvatskome ima onu značenjsku nijansu koju pokazuje svojim oblikom i uporabom, a po zakonima i u duhu našega jezika” (100). To svoje mišljenje Novak i dodatno aktualizira dovodeći ga u izravnu vezu s tada (1993. godine) recentnim ratnim zbivanjima u Hrvatskoj: „Pa kada tako danas govorimo o *izmještanju* vojnih postrojbi i ratnog materijala, želimo posebno naglasiti da nam je *prije svega* stalo da se oni maknu s onoga mjesta gdje nam smetaju i na kojem ih ne volimo vidjeti” (99). U bilješci na kraju članka dodaje da je naknadno u Akademijinu *Rječniku* našao primjer (iz Kavanjina) uporabe riječi *izmjestiti* upotrijebljene u onom značenju o kojem i on govori. Taj primjer glasi: „sve mu kosti u tijelu izmjestio” (100).

U tekstu pod naslovom *Zov živa jezika* i podnaslovom (*Put svile – svileni put – svilni put*), objavljenom prvi put 1996. godine u *Hrvatskom slovu* (usp. Novak 2010b: str. 299–301) pozabavio se Novak i famoznim *putom svile*, o kojemu su se devedesetih godina vodile brojne polemičke rasprave. U vezi s dvojbom *put svile* ili *svileni put* Novak, između ostaloga, piše:

Vrlo dobro znam da ima mnogo dokaza kako je izraz *svileni put* opravdan, a jezikoslovci koji su u posljednje vrijeme to elaborirali, još su me više učvrstili u uvjerenju da to tako *može* biti. Ipak, nitko me nije uvjerio da je to dobro i lijepo, jasna smisla i logički precizno. Ali o tome aspektu, uostalom, neki naši jezikoslovci rijetko i govore. Zato bih se uvijek radije opredijelio za alternativu s genitivom, koja se teoretski teže brani, koja je možda i ‘nepravilna’, ali koja ispravlja jezičnu nepreciznost u korist onoga što je glavna svrha govornog i pisanog izražavanja, a to je nedvosmislenost, nesumnjiva točnost i jasnoća, ukratko, izravna priopćivost, komunikativnost. Kada bih, dakle, morao birati samo između ta dva rješenja, prihvatio bih bez dvojbe – *put svile*. (330)

Novaku se svakako mora dati za pravo kad zagovara *put svile* u odnosu na *svileni put*. Nema sumnje da je on, kao rafiniran poznavalac jezika, intuitivno osjetio da je *svileni put* u najmanju ruku puno manje obično negoli *put svile*. Mora se međutim reći da Novak nikako nema pravo kad tvrdi da ima puno dokaza da je *svileni put* pravilnije, pa onda nema pravo ni kad tvrdi da je alternativu s genitivom teže braniti. Naprotiv! Tu je Novak podlegao autoritetu Stjepana Babića, koji je energično zagovarao *svileni put*. Naime jezikoslovni razlozi govore upravo suprotno, i to bi, po našem sudu, trebalo biti jasno svim poznavateljima elementarne gramatike, a kamoli uglednim jezikoslovcima. Elementarna gramatika naime kaže da pridjevi označuju kakvo je što, čije je što i od čega je što, označuju dakle kvalitetu, posvojnost i tvarnost (gradivnost, materijalnost). U sintagmi *put svile* međutim nije riječ ni o čemu od toga, nego je riječ o značenju koje uključuje tzv. agentivnost, „subjektnost”, a agentivnost se izražava imenicama, a ne pridjevima. To znači da je u sintagmi *put svile* svila ona koja putuje, a da nije riječ ni o kakvoći, ni o pripadnosti, ni o tvarnosti puta (nije riječ ni o tome kakav je put, ni o tome čiji je put, ni o tome od čega je put napravljen). Genitiv u sintagmama tipa *put svile* naziva se u gramatici subjektivnim genitivom jer genitiv u takvim sintagmama, ako se transformiraju u glagolske konstrukcije, zauzima poziciju subjekta, usp. *Svila putuje*. Slična je situacija i s tzv. objektivnim genitivom, npr. *pjevanje pjesme* (tu uopće ne dolazi u obzir nekakvo **pjesmino pjevanje*, **pjesmovno pjevanje* ili sl.). Naime ako se

sintagme s takvim genitivom transformiraju u glagolske konstrukcije, genitiv zauzima poziciju objekta, usp. *Pjevaju pjesmu.*, a ni značenje objektности nije svojstveno pridjevima, nego imenicama ili prijedložnim sintagmama. U korist sintagma tipa *svileni put* najčešće se kao argument navodi da je bolje upotrebljavati pridjevske konstrukcije negoli genitivne. Takav normativni savjet (a ne nikakva lingvistička zakonitost) vrijedi ako se radi o sintagmama s kvalitativnim, posvojnim ili tvarnim značenjem (bolje je npr. *bratova kuća* nego *kuća brata*), ali nikako ne vrijedi kad je riječ o sintagmama sa subjektivnim ili objektivnim genitivom. Na kraju članka Novak zagovara treće rješenje: sintagmu *svilni put*, jer kaže da se može reći i *drvni put* kao što se kaže *drvni prijevoz*, *drvena industrija* ili *drvni proizvod*. Na to se može odgovoriti da je svakako bolje *svilni put* negoli *svileni put*, a i to je gramatički lako objašnjivo. Naime u sintagmi *svilni put* susrećemo relativni (odnosni) pridjev (a relativnost je još jedno od temeljnih značenja svojstvenih pridjevu). Takav pridjev ima znatno šire značenje nego što su značenja kvalitete, posvojnosti ili tvarnosti. *Svilni* (a slično i s pridjevom *drvni*) znači „koji se odnosi na svilu”. Prema tome *svilni put* bio bi put koji ima veze sa svilom, koji je u nekoj (bilo kakvoj) relaciji sa svilom, a pridjevom s takvim značenjem može se zamijeniti i subjektivni genitiv (usp. parafrazu: *Put koji ima veze sa svilom* ili sl.). Međutim najpreciznije je i najjasnije, pa onda i najpravičnije, da se subjektivna funkcija označi imeničkim oblikom, u ovom slučaju oblikom imenice u genitivu. Drugim riječima *put svile* imao bi apsolutnu prednost pred sintagmom *svilni put*, a *svileni put*, bar po našem sudu, uopće ne bi trebao dolaziti u obzir.

Više je tema o hrvatskome jeziku i jezikoslovlju Novak otvorio u podužem tekstu *Kultura i jezična kultura*, koji je nastao kasnih 1990-ih (usp. Novak 2010a: 231–253).³ S jedne strane promišlja on – više ili manje uvjerljivo i utemeljeno – o čisto lingvističkim temama, a s druge iznosi posve prihvatljive stavove o jeziku u književnosti i o odnosu književnika prema jeziku. Prvo se dotakao leksikografske djelatnosti u 1990-ima. Konstatirat će naime da od početka hrvatske samostalnosti u Hrvatskoj *naglo izlaze* rječnici, ali i iskazati nezadovoljstvo njihovim sadržajem: „rječnici se u nas uglavnom prepisuju, a ne skupljaju i ne istražuju” (233). Aniću tako zamjera što u njegovu rječniku objavljenom 1991. godine nema, po njegovu mišljenju, sasvim običnih riječi poput „*deblenjak* (‘latina, drvena ili

³ Tekstovi prvi put objavljeni 2001. godine u knjizi *Digresije* transkripti su razgovora koje je Slobodan Novak vodio 1998. s Jelenom Hekman (usp. Napomenu u Novak 2010a: 576).

metalna ukruta ili nosač jedra’), *flok* (‘prednje, radno ili olujno jedro’)’ (isto), nisu nadalje zabilježeni ni izrazi *djevojčiti se*, *krhatva/krhatba* (kukuruz), *trgatva/trgatba* (grožđa), *ožariti se* (na koprivu), *potrkalo*, *vrenica* (za vrenje mladog vina), *treslovina* (‘tanin’) itd. (usp. 234). Ne dovodeći ovdje u pitanje mogućnost prigovora svakom leksikografu zbog neuvrštavanja riječi koje bi se mogle i po nekim kriterijima trebale naći na stranicama rječnika, moramo ipak primijetiti da primjeri koje navodi Novak i nisu baš najuvjerljiviji – ipak je riječ ili o specifičnim profesionalizmima/žargonizmima, ili o lokalizmima/regionalizmima, ili ipak o knjiškim, poetskim izrazima. Nije Novak bio zadovoljan ni Anić–Goldsteinovim rječnikom stranih riječi iz 1999. godine. Iako je za oko 10.000 riječi bogatiji od Klaićeva rječnika iz 1968, zaključit će da mu „ne trebaju najnovije riječi i izrazi s područja informatike, elektronike, popularne glazbe, športa, televizije, mode” (234) te da mu stoga „stari, Klaićev neusporedivo [...] bolje služi” (isto). Sada će pak prigovoriti mlađim leksikografima što ne prepisuju dovoljno starije, a „tako i tako [se] manje-više prepisuju” (isto)! Progovorio je Novak i o pravopisnoj normi, koja je tih 1990-ih bila u velikim previranjima. Iako izrijekom veli da nije bio „ni za kakve radikalne etimološke zaokrete” (237), podsjetit će on da je tada „pledirao da se ne postavljaju apriorne zapreke slobodnoj praksi, naprotiv, da se ostave otvorene mnoge mogućnosti onima koji se dobro služe jezikom da razbijaju dosad vladajuće norme, kako bi nove, ili vraćene riječi, oblike, konvencije ubacili u borbu za opstanak” (isto). Pokazao je dakle Novak više razumijevanja za pravopisne „reformе” (isto) Stjepana Babića, kojima su se žestoko bili usprotivili pojedini njegovi kolege iz Društva književnika i Akademije. Uzgredno ocjenjujući hrvatski pravopis „bastardno fonološkim” (usp. isto),⁴ relativizirao je on pravopisnu normu navodeći niz jezično-pravopisnih (ili čak prije svega jezičnih!) problema: mora li biti *olovci* ili može i *olovki*, kaže li se *u Palma de Majorci* ili *Palma de Majorki*, može li biti, kako kažu naši kajkavci i čakavci, *u Ameriki*, *u Afriki*, *na Antartiki* i *u republiki* ili se baš mora reći *u Americi*, *Africi*, *Antartici*, *republiki* (usp. 238)!? O pravopisnim se pitanjima u pravom smislu izjasnio poručujući: „Želim

⁴ Tu bi ocjenu u najmanju ruku trebalo preispitati i dodatno argumentirati u kontekstu činjenice da je i fonološki pravopis Broz–Boranićeva tipa u tradiciji utemeljen, da je, napokon, i 1971. godine autorima (zabranjenoga) *Hrvatskog pravopisa* („londonca”) – Stjepanu Babiću, Božidaru Finki i Milanu Mogašu – kao „osnovica za izradu rukopisa” poslužilo IX. izdanje Boranićeva fonološkog pravopisa (usp. Babić–Finka–Mogaš 1971/1990: VI)!

pisati metci, pretci, kao što danas već nekažnjeno pišemo” (isto).⁵ Kad bismo željeli u nekoliko riječi sažeti Novakove zapise o hrvatskom pravopisu, rekli bismo da je imao iznimno čvrste, ali ne baš jasno profilirane stavove o tome kakav bi novi hrvatski pravopis trebao biti. S jedne je strane govorio o „potrebi da se čak i privremeno normiraju promjene koje su još u tijeku” (isto), a s druge isticao da „[k]ršenje normi nije kažnjivo; kao što nas nitko ne može prisiliti da se držimo cestovnih putokaza – ako zalutamo, već ćemo se i vratiti” (isto). U komentarima pak na razvoj jezika struke, konkretnije na metajezik znanosti o jeziku, Novak je bio prilično zaoštren. Konstatirajući naime da se naš jezik „obnavlja i stvara posebno burno” (235), nastavio je: „Liberalnost i tolerancija sastavljača pravopisa i priručnih gramatika govori više o znanstveničkoj taštini i ziheraškome oprezu, nego o iskrenoj želji da se ljudi opismene i da se u recentnoj jezičnoj praksi jednostavnije snalaze” (isto). I opet, načelno bismo se mogli složiti s mišlju da u priručničkoj literaturi ne treba pretjerivati s uskostručnim (znanstvenim) nazivljem, ali – barem po našem mišljenju – u red takvih nepoželjnih pojava nikako ne bi išao izraz *tvorbeni šav* (u konstrukciji *alternacija fonema na tvorbenom šavu*), pred kojim je Novak, po vlastitome priznanju, ostao zbunjen. Naprotiv, smatramo da je riječ o dobrome (hrvatskom!) nazivu, slikovitom, značenjski prozirnom i stoga lako razumljivom i lako pamtljivom. Nadalje, kao vrsni književnik i iznimni stilist, Novak je bio posebno osjetljiv na mnoge sintaktičko-semantičke i/ili logičke nezgrapnosti u javnom diskursu. Upozoravao je, primjerice, na mnoge nelogičnosti (besmislenosti?) u novinskim naslovima i napisima te predizbornim parolama, poput *Nižim rastom protiv inflacije* (uz duhovit komentar „da sretni Pigmeji imaju najstabilniju valutu” /239/) ili kako se „Ministarstvo unutarnjih poslova sprema na nove oblike terorizma i kriminala” (isto), ili „Tražimo besplatne veterinarske usluge za sve seljake” (isto), ili tv-vijest kako se „Francuska nada da će pobijediti terorizam”⁶ (isto) itd., itd. Ipak, najlakše bismo se – i u najvećoj mjeri – složili s Novakom kad promišlja o jeziku u književnosti te, napose, o individualnosti jezika književnika. U njegovu priznanju da ga „ne zaokupljaju [jezične] zakonitosti,

⁵ U nastavku je takav stav obrazlagao semantičkim razlozima: „Ako čitatelj, posebno stranac, kroatist, ili bilo koji natucatelj, vidi napisano meci, suci, koci, preci, njemu je teško pronicno ne samo podrijetlo, nego i samo značenje riječi” (241).

⁶ U vezi s potonjim primjerom imamo ogradu! Potencijalna se dvoznačnost rečenice (*Francuska će pobijediti terorizam* ili *Terorizam će pobijediti Francusku*) razrješava u kontekstu (posljedica je to akuzativno-nominativnog sinkretizma kod imenica muškog roda za neživo).

koliko jezična intuicija, indefinibilni duh jezika, njegova logička i misaona preciznost” (242) držimo da je i njegova veličina. Ili, kako je u nastavku obrazložio, privlači ga „nepredvidivo sudaranje značenja, smisaoni sinkretizam, neograničene mogućnosti sintaktičke sinestezije, koja je temelj individualnoga književnog izraza” (243).⁷

Na temelju svega rečenoga može se zaključiti da je Slobodan Novak od samih početaka svoje izuzetno vrijedne i relativno plodne književničke djelatnosti pratio recentna zbivanja vezana za hrvatski jezik i njegovo normiranje, da je posebno promišljao o osobitostima jezika književnih djela te da je, dijelom svakako i zato što je i sam studirao kroatistiku, solidno poznavao osnove jezikoslovlja.

LITERATURA

- Anić, Vladimir. 1991. O granicama prirodnog jezika. Na tekstu *Izvanbrodskog dnevnika* Slobodana Novaka. *Republika*, 3–4, 186–190.
- Babić, Stjepan. 1991. Rečenica Slobodana Novaka. *Republika*, 3–4, 191–195.
- Babić, Stjepan – Finka, Božidar – Moguš, Milan. 1971 [1990]. *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga [pretisak zabranjenog izdanja iz 1971].
- Badurina, Lada; Pranjković, Ivo. 2024. Funkcionalno jezično raslojavanje i (standardno) jezične norme. *Od norme do uporabe 3* [ur. Vlasta Rišner, Maja Glušac i Jadranka Mlikota]. Osijek – Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Hrvatska sveučilišna naklada. 11–26.
- Dedaić, Mirjana. 1991. Ironično/ironijska igra jezičnim elementom u prozama Slobodana Novaka. *Republika*, 3–4, 196–206.
- Novak, Slobodan. 1990. *Strašno je znati. Djela Slobodana Novaka*. Zagreb: Globus.
- Novak, Slobodan. 2009. *Dalje treba misliti. Sabrana djela Slobodana Novaka*, sv. 4. Zagreb: Matica hrvatska.

⁷ Manje bismo se mogli složiti s nastavkom te rečenice: „pogotovu u nedovoljno normiranu i leksički oskudniju jeziku kao što je, nažalost, naš” (243). Ne želimo pritom polemizirati s Novakovom konstatacijom o oskudnosti hrvatskoga leksika (može to biti i krajnje subjektivan dojam), već prije upozoriti na nelogičnost negodovanja književnika zbog (nedostatne) normiranosti jezika. Kad to velimo, imamo na umu činjenicu da je koju stranicu ranije sâm Novak – pišući, doduše, o pravopisnoj normi – iznio i drugačiji stav (s kojim se lakše možemo složiti): „Pravopis, međutim, mora biti normativniji, jer on služi uglavnom za opismenjavanje ili, recimo, za uporabnu uniformnost. Onome tko bolje pozna jezik, pravopisne konvencije nisu zakon, on ih, dapače, mijenja i stvara, i za svoju uporabu, i za jezično zajedništvo” (241). Aludiramo pritom na načelnu neovisnost jezika književnog djela o standardnojezičnim normama (usp. npr. Silić 2006: 176–184; Badurina–Pranjković 2024).

- Novak, Slobodan. 2010a. *Protimbe. Sabrana djela Slobodana Novaka*, sv. 6. Zagreb: Matica hrvatska.
- Novak, Slobodan. 2010b. *Sjetna rekapitulacija. Sabrana djela Slobodana Novaka*, sv. 7. Zagreb: Matica hrvatska.
- Silić, Josip. 1996. Slobodan Novak i jezik književnosti. *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Slobodan Novak, život i djelo* [ur. Višnja Šeta]. Rijeka: Prva sušačka hrvatska gimnazija. 43–51.
- Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb.
- Srdoč-Konestra, Ines. 1996. Stilogenost talijanskog idioma u romanu *Mirisi, zlato i tamjan*. *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Slobodan Novak, život i djelo* [ur. Višnja Šeta]. Rijeka: Prva sušačka hrvatska gimnazija. 53–56.
- Stolac, Diana; Bogović, Sanja; Brus, Sandra. 1996. Sintaktičkostilističke napomene uz prozu Slobodana Novaka. *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Slobodan Novak, život i djelo* [ur. Višnja Šeta]. Rijeka: Prva sušačka hrvatska gimnazija. 29–35.

SAŽETAK

U prilogu je riječ o tome kako je Slobodan Novak tijekom cijele svoje književničke karijere vodio računa o jeziku, a povremeno je i pisao o pitanjima hrvatskoga jezika, jezične politike i pravopisa. Najviše je takvih napisa objavio devedesetih godina prošlog stoljeća kad je intenzivno pratio burna hrvatska jezičnopolitička i pravopisna zbivanja te se oglašavao o njima. U radu se također potanje analiziraju neki od Novakovih stavova o jezičnim pitanjima te se konstatira da su posebno zanimljiva i općenito prihvatljiva njegova promišljanja o jeziku književnosti. S druge strane autori se kritički osvrću na neke Novakove tekstove objavljene devedesetih godina. Analiziraju se, između ostalih, tekstovi *Kundakom u čelo*, *Elektronski mozak raskrinkao poete*, *Naivno razmatranje u kojemu nema mjesta smijehu*, *Jezik kao polupreradevina*, *Je li izmještanje isto što i premještanje*, *Zov živa jezika* (o sintagmi *put svile*) te *Kultura i jezična kultura* (o leksi-kografskim djelima u 1990-im godinama, o nekim pravopisnim pitanjima, o jeziku struke te o nezgrapnostima u novinarskom jeziku itd).

Ključne riječi: Slobodan Novak; hrvatski jezik; jezična politika; pravopis; jezik književnog djela

Autorska prava: © 2024 Autor(i). Ovaj je rad dostupan u otvorenom pristupu sukladno s licencijom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna.

Copyright © 2024 The Author(s). Open Access: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.